

Maassa ilman oleskelulupaa oleskelevien sosiaali- ja terveyspalvelut

Erityisasiantuntija Hannele Häkkinen ja
Erityisasiantuntija Ellen Vogt
sekä

Lakimies Kaisa Rainakari, Kela

Keskeisimpiä käsitteitä

Oleskeluoikeus

Laillisen oleskelun perusteista säädetään ulkomaalaislain [40 §:ssä](#).

- 1) Suomen viranomaisen myöntämällä oleskeluluvalla tapahtuva oleskelu;
- 2) ilman oleskelulupaa tapahtuva enintään kolme kuukautta kestävä oleskelu, jos ulkomaalainen tulee valtiosta, jonka kansalaiselta ei edellytetä oleskelulupaa;
- 3) ilman viisumia tapahtuva enintään kolme kuukautta kestävä oleskelu kuuden kuukauden aikana Schengen-alueelle tulosta lukien, jos ulkomaalainen tulee valtiosta, jonka kansalaiselta ei edellytetä viisumia;
- 4) Schengen-viisumilla tapahtuva enintään kolme kuukautta kestävä oleskelu kuuden kuukauden aikana maahantulosta lukien;
- 5) Schengen-valtion kansallisella viisumilla tapahtuva enintään kolme kuukautta kestävä oleskelu viisumin ensimmäisestä voimassaolopäivästä; (20.7.2012/449)
- 6) Schengen-valtion myöntämällä oleskeluluvalla tapahtuva enintään kolme kuukautta kestävä oleskelu; sekä (20.7.2012/449)
- 7) ihmiskaupan uhrin ja 52 d §:ssä tarkoitetun laittomasti maassa oleskelleen ja työskennelleen kolmannen maan kansalaisen 52 b §:ssä tarkoitettuna harkinta-aikana tapahtuva oleskelu. (20.7.2012/449)

Ulkomaalainen saa laillisesti oleskella maassa hakemuksen käsittelyn ajan, kunnes asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai on tehty täytäntöönpanokelpoinen päätös ulkomaalaisen maasta poistamiseksi.

Turvapaikanhakija

- Kansainvälistä suojelua hakeva henkilö (puhekielessä turvapaikanhakija)
- Ulkomaalainen henkilö, joka on hakenut kansainvälistä suojelua ulkomaalaislain 95 §:n mukaisesti. Vanha käsite turvapaikanhakija on korvattu lainsäädännössä 1.9.2011 lukien termillä kansainvälistä suojelua hakeva.

Maahanmuuttaja

- Maahanmuuttajalla tarkoitetaan Suomeen muuttanutta henkilöä, joka oleskelee maassa muuta kuin matkailua tai siihen verrattavaa lyhytaikaista oleskelua varten myönnetyllä luvalla tai jonka oleskeluoikeus on rekisteröity taikka jolle on myönnetty oleskelukortti.
- Turvapaikanhakijasta tulee maahanmuuttaja, kun hänelle myönnetään turvapaikka ja hän saa oleskeluluvan.

Ilman oleskelulupaa maassa oleskeleva henkilö

- Ilman oleskelulupaa maassa oleskelevalla henkilöllä tarkoitetaan tässä yhteydessä henkilöä, jolla ei ulkomaalaislain mukaan ole oikeutta oleskella Suomessa.
- Laillisen oleskelun perusteista säädetään ulkomaalaislain 40 §:ssä.

Ilman oleskelulupaa maassa oleskeleva kielteisen turvapaikkapäätöksen saanut henkilö

- Ilman oleskelulupaa maassa oleskelevalla kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneella henkilöllä tarkoitetaan turvapaikanhakijaa, jonka turvapaikkahakemukseen tehty kielteinen ratkaisu on saanut lainvoiman **tai** henkilölle on tehty täytäntöönpanokelpoinen päätös maasta poistamiseksi **ja** hänen oikeutensa vastaanottopalveluihin on päättynyt.

Paperiton henkilö

- Paperitonta henkilöä ei ole määritelty lainsäädännössä, vaan se on yleistermi, jonka piiriin lukeutuu sekä oleskeluoikeutettuja että ilman oleskelulupaa maassa oleskelevia henkilöitä.
- Yleensä [paperittomalla henkilöllä](#) tarkoitetaan:
 - maassa oleskelevaa, muualta kuin EU- tai Eta-valtiosta tai Sveitsistä tullutta henkilöä (joilla ei ole vakuutusturvaa sairauden tai sairaanhoidon varalle). Henkilön oleskelulupa on umpeutunut tai maahantulo/maassa oleskelu ei ole laillista.
 - Suomeen opiskelutarkoituksessa tai muusta syystä muualta kuin EU- tai Eta-valtiosta tai Sveitsistä tullutta henkilöä, joka on saanut oleskeluluvan yksityisen sairausvakuutuksen perusteella, mutta vakuutusturva on päättynyt tai se ei ole riittävän kattava.
 - Suomeen muualta kuin EU- tai Eta-valtiosta tai Sveitsistä tullutta henkilöä, jonka kotipaikkaoikeuden käsittely on kesken tai epäselvä.
 - EU-kansalaista, jonka maassa oleskelu on laillista, mutta jolla ei ole vakuutusturvaa sairauden tai sairaanhoidon varalle (esim. Romanian ja Bulgarian romanit).
- Henkilö ei ole automaattisesti paperiton henkilö, jos hänellä ei ole kotikuntaa tai jos hän ei ole sairausvakuutettu Suomessa. Paperittomilla ei tässä yhteydessä tarkoiteta Suomessa lyhytkestoisella turisti- tai liikematkalla olevia henkilöitä (3 kk).
- Paperittomalla henkilöllä voi olla laillinen oleskeluoikeus maassa tai sitten hänellä ei sitä ole.
- <http://stm.fi/paperittomien-terveydenhuolto>

Vapaaehtoisen paluun tuki 1/3

- Vapaaehtoisen paluun tukeminen perustuu Euroopan unionin ns. paluudirektiivin ([2008/115/EY](#)) säännöksiin, joissa korostetaan vapaaehtoisten paluujärjestelmien ensisijaisuutta ja sitä, että palauttamisen sijasta tulisi suosia vapaaehtoista paluuta.
- Direktiivin mukaan jäsenvaltioiden tulisi antaa tehostettua tukea ja neuvontaa vapaaehtoista paluuta varten ja käyttää Euroopan paluurahaston tähän tarkoitukseen tarjoamia rahoitusmahdollisuuksia.
- Suomessa direktiivin kansallinen täytäntöönpano on toteutettu ulkomaalaislaissa. Ulkomaalaislain [147 a §:n](#) mukaan käännäyttämisestä tai maasta karkottamisesta koskevassa päätöksessä määrätään aika, jonka kuluessa kolmannen maan kansalainen voi poistua maasta vapaaehtoisesti. Vapaaehtoiseen paluuseen liittyviä säännöksiä on myös vastaanottolain [31](#) ja [14 a §:ssä](#). Vapaaehtoisen tuen tarkemmasta sisällöstä säädetään Sisäministeriön asetuksessa vapaaehtoisen paluun avustuksesta ([1278/2018](#)).

Vapaaehtoisen paluun tuki 2/3

- Ensisijaisesti kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneen henkilön paluu pyritään järjestämään vapaaehtoisesti tähän varatun määrärajan kuluessa.
- [Vapaaehtoisen paluun](#) tuki sisältää matkakustannukset sekä avustusta uudelleenkotoutumiseen kotimaassa.
- Tuen myöntää ja järjestää [Maahanmuuttovirasto](#).
- Maahanmuuttoviraston yhteistyökumppanina toimiva Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö IOM voi tehdä palaajan matkajärjestelyt ja avustaa palaajaa lentokentällä hänen paluumatkansa aikana.
- Henkilöllä on oikeus saada tietoa tuesta ja paluun mahdollisuudesta, jotta hän voi valita kotiinpaluun laittomasti Suomessa oleskelemisen sijaan.

Vapaaehtoisen paluun tuki 3/3

- Sekä Kelan että kunnan yleiseen neuvonta- ja ohjausvelvollisuuteen kuuluu maassa vailla laillista oleskeluoikeutta oleskelevien kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneita henkilöitä kohdatessaan antaa tietoa ja ohjausta vapaaehtoisen paluun tuesta yhtenä pysyvänä ratkaisuna henkilön oleskeluoikeudettoman tilan ratkaisemiseksi.
- Lisätietoja vapaaehtoisen paluun tuesta voi pyytää Maahanmuuttoviraston vastaanottoyksiköstä sähköpostilla return@migri.fi.
- Maahanmuuttovirasto voi myös lähettää kuntaan jaettavaksi vapaaehtoisen paluun esitteitä, joita voi pyytää em. sähköpostiosoitteesta.
- Tietoa saa myös internetosoitteista <https://migri.fi/paluu-kotimaahan> sekä paluuinfo.fi.

Valtion korvaus maassa ilman oleskelulupaa oleville järjestetyistä sosiaali- ja terveyspalveluista

- Valtion korvauksen tarkoituksena on korvata valtion varoista
 - hoitokustannuksia julkiselle terveydenhuollolle, kun se on antanut hoitoa henkilölle, jolla ei ole kotikuntaa Suomessa **tai** jolla on kotikunta Suomessa, mutta jonka sairaus- ja äitiysetuuksien kustannuksista vastaa toinen EU-lainsäädäntöä soveltava valtio
 - kiireellisen sosiaalipalvelun kustannuksia kunnalle tai kuntayhtymälle, kun se on antanut välttämättömänä huolenpitona ruokaa, lääkkeitä tai tilapäistä asumispalvelua henkilölle, joka on saanut kielteisen turvapaikkapäätöksen **ja** jonka vastaanottopalvelut ovat lakanneet.

A person wearing a blue sweater is seen from the side, sorting through a large stack of papers. The papers are white and some have blue lines. The background is a solid light pink color.

**Ilman oleskelulupaa
maassa
oleskelevien
palvelujen
järjestämisen
oikeudellinen
perusta**

Perustuslaki

19 § Oikeus sosiaaliturvaan

*”Jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on **oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon**.*

Lailla taataan jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella.

Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Julkisen vallan on myös tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.

Julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä.”

**Terveyspalvelut
maassa ilman
oleskelulupaa
oleskeleville
henkilöille**

Lakisääteiset terveyspalvelut

- Henkilöllä, jolla ei ole oleskelulupaa Suomessa, on terveydenhuoltolain (1326/2010) 50 §:n mukaan oikeus kiireelliseen sairaanhoitoon
- Henkilön, jolla ei ole oleskelulupaa ja kuntapaikkaa Suomessa, on maksettava kiireellisen sairaanhoidon kustannukset itse täysimääräisinä

Lakisääteiset terveyspalvelut

- Julkisen terveydenhuollon on annettava potilaalle hänen asuinpaikastaan riippumatta kiireellinen sairaanhoito, mukaan lukien kiireellinen suun terveydenhuolto, mielenterveyshoito, päihdehoito ja psykososiaalinen tuki
- Kiireellisellä sairaanhoidolla tarkoitetaan äkillisen sairastumisen, vamman, pitkäaikaissairauden vaikeutumisen tai toimintakyvyn alenemisen edellyttämää välitöntä arviota ja hoitoa, jota ei voida siirtää ilman sairauden pahenemista tai vamman vaikeutumista

Kunnan vapaaehtoisesti tuottamat terveyspalvelut

- Helsingin määräykset:
 - Paperittomille tarjotaan välttämätön terveydenhoito kuten helsinkiläisille eli esim. kroonisten sairauksien hoito ja rokotukset.
 - Alle 18-vuotiaat ja raskaana olevat saavat samat terveyspalvelut kuin helsinkiläiset.
 - Hoitajan ja lääkärin vastaanottokäynnit ja neuvolapalvelut ovat maksuttomia.
 - Hammashoito ja päivystyskäynti ovat maksullisia.
 - <https://www.hel.fi/sote/fi/palvelut/palvelukuvaus?id=3677>
- Espoossa tarjotaan paperittomille myös välttämätön terveydenhoito
 - [https://www.espoo.fi/fi-FI/Espoon_kaupunki/Paatoksenteke/Lautakunnat_ja_johtokunnat/Sosiaali_ja_terveyslautakunnan_paatoksia\(99413\)](https://www.espoo.fi/fi-FI/Espoon_kaupunki/Paatoksenteke/Lautakunnat_ja_johtokunnat/Sosiaali_ja_terveyslautakunnan_paatoksia(99413))
 - alle 18-vuotiaille lapsille ja nuorille kaikki terveyspalvelut kuten espoolaisille mukaan lukien erikoissairaanhoidon
 - raskaana oleville hoidon kuten espoolaisille
- Esimerkiksi Turussa, Tampereella, Vantaalla ja Jyväskylässä kiireellisen sairaanhoidon lisäksi tarjotaan kaikille raskaana oleville ja alle 18-vuotiaille lapsille laajat sekä perusterveydenhuollon että erikoissairaanhoidon terveyspalvelut, mukaan lukien neuvola- ja sairaanhoitopalvelut, samoilla asiakasmaksuilla kuin vakinaisesti asuville

Vapaaehtoisesti tuotetut terveysterveyst

- Helsingissä, Turussa, Oulussa, Joensuussa ja Tampereella vapaaehtoiset terveydenhuollon ammattilaiset (Global Clinic) tarjoavat laittomasti maassa oleville myös muita terveydenhuollon palveluita kuin kiireellistä sairausvastaanottoa

Terveyspalvelujen kustannukset

- Kunta voi tietyin edellytyksin saada Kelalta korvausta kiireellisestä sairaanhoidosta
 - terveydenhuoltolain 50 §
 - laki rajat ylittävästä terveydenhuollosta 20 §
 - Kts. tarkemmin korvauksen hakemisesta Kelan sivuilta
 - <http://www.kela.fi/yhteistyokumppanit-hoitokustannusten-valtion-korvaus>
- Vapaaehtoisesti tuotettujen palvelujen kustannukset jäävät kunnan/vapaaehtoisen toimijan kustannukseksi

Haasteita terveydenhuollossa

- Pysyvän henkilötunnuksen luominen ratkaisematta
 - Henkilöt saatetaan kirjata suullisin tiedoin potilastietojärjestelmään
 - Äitiysneuvolassa tehdyt seulonnat voitava yhdistää lapseen
- Kansallisesti ei ole olemassa päätöstä siitä, että paperittomille annetaan valtion kustantama rokote
- Paperittomien kokonaisvolyymi ei ole tiedossa, kustannusten tosiasiallinen seuraaminen vaikeaa
- Palvelukustannusten periminen valtion korvauksen saamisen edellytyksenä

A person wearing a blue sweater is seen from the side, sorting through a large stack of papers. The papers are white and some have blue lines. The background is a solid light pink color.

Maassa ilman oleskelulupaa oleskelevien sosiaalihuollon palvelut

Maassa ilman oleskelulupaa oleskelevien sosiaalipalvelujen

- Jo ennen vuoden 2015-16 pakolaiskriisiä ja Kela-siirtoa kunnissa on maassa ilman oleskelulupaa oleskelevien sosiaalipalvelujen osalta ollut vaihtelevia käytäntöjä
 - Ns. ULMA-työryhmän ([Ulkomaalaisille maksettavan toimeentulotuen käsittelyä koskevien menettelytapojen selkeyttäminen 2011](#)) ehdotukset jäivät pitkälti toimeenpanematta
 - Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin 18.12.2015 ratkaisu ([EOA Dnro 4096/4/14](#)) kanteluun, joka koski STM:n opasta toimeentulotukilain soveltaajille
 - Kuntaliitto suositteli 6/2016 yleiskirjeessä EOA:n näkökulman huomioimista toimeentulotuen toimeenpanossa
 - Pakolaiskriisi nosti ilmiön yleiseen keskusteluun ja tietoisuuteen
- Ennen vuotta 2018 kunnille ei ole ollut valtionkorvausjärjestelmää tälle kohderyhmälle tai kohderyhmän osalle myönnettyjen tai järjestettyjen sosiaalipalvelujen korvaamisesta
- Viime hallituskaudella pakolaiskriisi, hallituspolitiikka kuin myös Kela-siirto aiheuttivat useita niin maassa oleskelevien ulkomaalaisten yksilöllisiin tilanteisiin kuin vakiintuneisiin toimintakäytäntöihinkin vaikuttaneita muutoksia

Keskeinen sosiaalihuollon lainsäädäntö

Sosiaalihuoltolaki

12 § Välttämättömän huolenpidon ja toimeentulon turvaaminen

*”**Jokaisella kunnassa oleskelevalla** henkilöllä on oikeus saada **kiireellisessä tapauksessa yksilölliseen tarpeeseensa perustuvat sosiaalipalvelut** siten, ettei hänen oikeutensa **välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu**. Muussa kuin kiireellisessä tapauksessa henkilöllä on oikeus saada riittävät sosiaalihuollon palvelut kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitetulta kotikunnaltaan tai siltä kuntayhtymältä, johon kotikunta kuuluu, ellei muualla laissa toisin säädetä.*

Sosiaalihuollon järjestämisen henkilöllisestä soveltamisalasta säädetään 57 §:ssä. **Toimeentulotuen myöntämisestä säädetään erikseen toimeentulotuesta annetussa laissa (1412/1997).**”

Toimeentulotukilaki

2 § Oikeus toimeentulotukeen

”Jokaisella on oikeus saada toimeentulotukea, jos hän on tuen tarpeessa eikä voi saada toimeentuloa ansiotyöllään, yrittäjätoiminnallaan, toimeentuloa turvaavien muiden etuuksien avulla, muista tuloistaan tai varoistaan, häneen nähden elatusvelvollisen henkilön huolenpidolla tai muulla tavalla.

Jokaisella on velvollisuus kykynsä mukaan pitää huolta itsestään ja omasta elatuksestaan sekä, siinä laajuudessa kuin avioliittolaissa [\(234/1929\)](#), lapsen elatuksesta annetussa laissa [\(704/1975\)](#) ja muussa laissa säädetään, puolisonsa sekä alaikäisten lastensa ja ottolastensa elatuksesta.”

Toimeentulotukilaki

14 § (26.6.2015/815) Toimeentulotuen hakeminen

”Toimeentulotukihakemus tehdään Kansaneläkelaitokselle, jonka tulee tehdä hakemuksen perustella päätös perustoimeentulotuesta. Hakemuksen siirtämisestä kunnan käsiteltäväksi säädetään 14 d §:ssä.

Hakemus täydentävästä tai ehkäisevästä toimeentulotuesta tehdään kunnan toimielimelle, **jos hakija on saanut hakemusta koskevalle ajalle tehdyn päätöksen perustoimeentulotuesta.**

Kunta voi myöntää ehkäisevää toimeentulotukea kiireellisen ja välttämättömän avun turvaamiseksi sen estämättä, mitä 2 momentissa säädetään perustoimeentulotukea koskevasta päätöksestä. (9.12.2016/1107)”

Toimeentulotukilaki

14 a § (26.6.2015/815) Toimeentulotuen myöntäminen

*”Perustoimeentulotuen myöntää hakemuksesta Kansaneläkelaitos **Suomessa oleskelevalle hakijalle tai perheelle**. Kansaneläkelaitoksen on kohdennettava perustoimeentulotukea maksaessaan kustannukset siihen kuntaan, jonka alueella hakija tai perhe vakinaisesti oleskelee. Jos hakija tai perhe oleskelee muutoin kuin satunnaisesti useammassa kuin yhdessä kunnassa, kustannukset on kohdennettava siihen kuntaan, jonka alueella oleskelusta hakijan tai perheen perustoimeentulotuessa huomioon otettavat menot johtuvat. Kiireellisenä myönnetyn perustoimeentulotuen kustannukset kohdennetaan siihen kuntaan, jossa hakija tai perhe oleskelee hakemusta tehtäessä.*

Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen myöntää hakemuksesta sen kunnan toimielin, jonka alueella hakija tai perhe vakinaisesti oleskelee. Jos hakija tai perhe muutoin kuin satunnaisesti oleskelee useammassa kuin yhdessä kunnassa, täydentävän toimeentulotuen myöntää sen kunnan toimielin, jonka alueella oleskelusta hakijan tai perheen menot johtuvat. Jos tässä momentissa tarkoitetun toimeentulotuen tarve on kiireellinen, toimeentulotuen myöntää sen kunnan toimielin, jossa hakija tai perhe oleskelee hakemusta tehtäessä.

Toimeentulotukiasia on käsiteltävä siten, että hakijan tai perheen oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon ei vaarannu.

Päätös toimeentulotuen myöntämisestä on pantava viivytyksettä täytäntöön.”

Toimeentulotukilain pääperiaate

- Kelalla on järjestämisvastuu **kaikkien Suomessa oleskelevien perustoimeentulotuen tarpeen arvioimisesta ja hakemusten ratkaisemisesta hakijan kansalaisuudesta tai oleskelun perusteesta/luonteesta riippumatta** (pois lukien vastaanottojärjestelmän vastuulla olevat henkilöt)
- Kelalla on vastuu myös kiireellisten tilanteiden perustoimeentulotuen tarpeen arvioinnista lain edellyttämässä ajassa kunkin yksilöllisen tarpeen mukaan
- Toimeentulotukilaissa perustoimeentulotukioikeus tulee ratkaista ja arvioida ennen muiden toimeentulotuen tukilajien tarpeen arviointia
 - 14 § 3 mom. on tarkoitettu erityisiin poikkeustilanteisiin (virka-ajan ulkopuolisuus)

Oleskelun luonne määrittää/on vakiintuneesti määritellyt toimeentulotukilaissa toimeentulotuen suuruutta

- Toimeentulotukilain vakiintuneen tulkintakäytännön perusteella oleskelun luonne määrittää/on vakiintuneesti määritellyt toimeentulotuen suuruuden
 - Kela-siirron yhteydessä em. periaatetta ei ole ollut tarkoitus muuttaa
 - Edellyttää yksilöllistä harkintaa
- Kelalla ei ole oikeutta hylätä henkilön perustoimeentulotukea pelkästään oleskeluluvan tai vakuutusoikeuden puuttumisen perusteella
 - EOA:n kannanotto 2015, perustuslaki, toimeentulotukilaki
- Maassa ilman oleskelulupaa oleskeleva henkilö voidaan tulkita tilanteesta riippuen joko tilapäisesti maassa olevaksi, koska häneltä puuttuu laillinen oleskeluoikeus (pääsääntö) tai vakinaisesti maassa oleskelevaksi
 - Mikäli henkilön oleskelu on tulkittavissa vakinaiseksi, hänelle voi syntyä samat oikeudet (perus)toimeentulotukeen kuin oleskeluluvan omaaville hakijoille
- Huom! Toimeentulotukilaissa ei nykymuodossa ole viittaussäännöksiä ulkomaalaislakiin

Kelan perustoimeentulotuki ja tilapäisesti Suomessa oleskelevat henkilötunnuksettomat henkilöt

Toimeentulotuen ja
aikuissosiaalityön kuntaverkosto
1.9.2020

Lakimies Kaisa Rainakari

Kela|Fpa[®]

Tilapäisesti maassa oleskelevat ja vähintään välttämätön tuki

- Toimeentulotukilaissa ei nimenomaista sääntelyä esimerkiksi laittomasti maassa oleskelevien ulkomaalaisten osalta
- STM:n kuntainfo 9/2017 ja kannanotto ulkomaalaisten toimeentulotuen osalta 9/2019
- Toimeentulotuki myös perustoimeentulotuen osalta toimii perustuslain 19§:n 1 momentin välttämättömän toimeentulon takeena
- Maassa tilapäisesti oleskelevalla voi olla tapauskohtaisen harkinnan perusteella oikeus välttämättömään osaan perustoimeentulotuesta
- Laittomasti maassa oleskelevien kiireellisestä sosiaalihuollosta ja siihen kuuluvasta ns. hätmajoituspalvelusta vastaavat kunnat
- Kelalla perustoimeentulotuesta vastaavana viranomaisena osaltaan vastuu siitä, että sen puoleen kääntynyt Suomessa oleskeleva henkilö saa turvattua oikeutensa välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon
- Henkilön hakeutuessa Kelaan hakemaan toimeentulotukea, Kela tarkistaa henkilön oleskeluoikeuden ulkomaalaisrekisteristä ja ratkaisee toimeentulotukilain perusteella, onko henkilöllä oikeutta perustoimeentulotukeen.
- Kiireellisen sosiaalihuollon tarpeessa olevat asiakkaat Kela ohjaa kuntaan, joka ratkaisee ja tekee kokonaisarvion henkilön avun tarpeesta

Tilapäisesti maassa oleskelevat ja vähintään välttämätön tuki

- Hakemuksen yhteydessä asiakkaan oleskelun luonne arvioidaan kokonaisarviolla
- Jokaiselle Suomessa oleskelevalle turvataan kuitenkin tarvittaessa *vähintään välttämätön taloudellinen tuki* ja kerrotaan tästä oikeudesta
- Käytännössä Kelan osalta tämä tarkoittaa maksusitoumuksin myönnettävää tukea välttämättömiin reseptilääkkeisiin ja ravintoon jos em. tukea ei ole esim. kunnan toimesta turvattu
- Hakemuksen käsittelyn yhteydessä Kelan toimesta selvitetään tarvittaessa oleskelukunnan sosiaalitoimesta, onko hakijan mahdollista saada kiireellinen ja välttämätön toimeentulonsa ravinnon ja välttämättömien lääkkeiden osalta kunnan toimesta
- Kunnalla mahdollisuus saada korvausta sosiaalihuoltolain 12 a §:n perusteella antamastaan tuesta
- Asiakkaalle kerrotaan mahdollisuudesta saada tukea vapaaehtoiseen paluuseen
- Kelan ja kuntien välinen yhteistyö avainasemassa, selkeät yhteistyötahot ja kanavat

Henkilökohtainen asiointi ja tunnistaminen

- Henkilötunnuksettomien osalta isoimpana ryhmänä turvapaikanhakijat, joiden vastaanottopalvelut päättyneet
- Asiakkaalla ei ole suomalaista henkilötunnusta
- Asiakkaan tilannetta ja henkilöllisyyttä selvitetään hänellä olevien dokumenttien ja kysymysten osalta (aikaisempi vastaanottokeskusasiakkuus, vastaanottokeskuksen asiakaskortti, henkilötunnus, UMA-tunnus, oleskelulupatilanne, aikaisempi asiointi yms.)
- Pääkaupunkiseudulla asiointi keskitetty Myyrmäen palvelupisteeseen, muutoin pääosin paikallisten palvelupisteiden kautta
- Paikallisesta palvelupisteestä yhteys Kelan sisäiseen palvelurinkiin asiakasta tunnistettaessa
- Paikallinen palvelupiste esittää pyynnön asiakkaan tunnistamisesta UMA:n avulla Kelan sisäiseen palvelurinkiin Skypen välityksellä
- Ilmoitus samalla mahdollisesta tulkkaustarpeesta
- Palvelurinki on avoinna ma-to klo 9-16 ja pe 10-16 (arabia, venäjä, somali, dari, farsi, kurdisorani)

Henkilökohtainen asiointi ja tunnistaminen

- Palveluringistä yhteydenotto takaisin paikalliseen palvelupisteeseen 30 minuutin sisällä
- Tässä yhteydessä asiakkaan tunnistaminen UMA:n avulla Skypeä käyttäen paikallisesta palvelupisteestä käsin
- Ensimmäisen tunnistamisen yhteydessä henkilölle muodostetaan Kela-asiointia varten henkilötunnusta muistuttava ns. tekninen tunnus (syntymäaikaa seuraava loppuosa alkaa joko 98 tai 99), joka ei ole virallinen henkilötunnus
- Tekninen tunnus kirjataan asiakkaan päätökselle
- Teknisen tunnuksen avulla asiakkaan asiakkuushistoriasta saadaan kokonaiskuva Kelassa ja kunnassa.

Hakemuksen vastaanotto ja ratkaiseminen

- Asiakkaan hakemus täytetään
- Taloudellisen tilanteen selvitys
- UMA-asiakasnumeron ja Kelan sisäisen teknisen tunnuksen yhdistäminen
- Hakemuksen skannaus järjestelmään
- Ohjaus oleskelukunnan sosiaalitoimeen asiakkaan kokonaistilanteen ja muun palvelutarpeen selvittämiseksi
- Kun hakemus ratkaistu, asiakas asioi palvelupisteessä henkilökohtaisesti ja hänelle luovutetaan maksusitoumukset
- Päätös pääsääntöisesti kuukaudeksi kerrallaan. Kerrallaan luovutetaan enintään yhden viikon maksusitoumukset. Tarvittaessa ne voidaan antaa myös lyhyemmälle ajalle.

Kiitos!

Kela|Fpa

STM:n päivitetty Kuntainfo 2/2017

ydinviesti

Kela arvioi perustoimeentulotuen tarpeen ja ohjaa kuntaan sosiaalihuollon palvelutarvearviota ja mahdollista asumisen järjestämistä varten

- Kiireellisissä tilanteissa myös kunta voi 'kertaluontoisesti' (KL-kanta) turvata asumisen lisäksi ruuan ja lääkityksen
- Kunnan tulee selvittää henkilön kokonaistilanne ja arvioida mahdollinen muu välttämättömän huolenpidon tarve (SHL 12 §)
- Kunnan ja Kelan on tehtävä yhteistyötä
- Kaikkien viranomaisten hallintolain mukainen ohjausvastuu edellyttää myös henkilön tukemista ja ohjaamista vapaaehtoisen paluun tuen piiriin

Sosiaalihuoltolaki

21 § 1 mom. Asumispalvelut

Asumispalveluja järjestetään henkilöille, jotka erityisestä syystä tarvitsevat apua tai tukea asumisessa tai asumisensa järjestämisessä. Kotiin annettavat palvelut ovat ensisijaisia suhteessa palveluihin, jotka edellyttävät muuttamista ja sisältävät sekä asumisen että palvelut. ***Tilapäistä asumista järjestetään henkilöille, jotka tarvitsevat lyhytaikaista, kiireellistä apua.***”

Kela-siirron jälkeinen oikeuskäytäntö ei ole muuttanut toimeentulotukilain perusperiaatetta

- **KHO:2019:62**
 - Kielteisen päätöksen saaneen turvapaikanhakijan oikeus saada perustoimeentulotukea
- Sosiaali- ja terveysministeriön antoi 19.9.2019 Sosiaali- ja terveysministeriön kannanoton liittyen toimeentulotuen myöntämiseen eräissä ulkomaalaisia koskevissa erityistilanteissa (asianumero STM/3043/2019)
 - Kyseessä yksittäinen oikeudellinen ratkaisu, joka ei muuta lain vakiintunutta soveltamista
 - Ministeriö korostaa kannanotossaan toimeentulotukilain 14 §:n 3 momentin lain esitöissä yksityiskohtaisesti kuvattua soveltamisalaa ([HE 217/2016](#), s.11-12) ja toteaa, että päivitetyn Kuntainfon 2/2017 linjaukset ovat edelleen voimassa.
- **KHO:2019:59**
 - Puolison ja lasten muutto Suomeen ja näiden huomioiminen perustoimeentulotukea haettaessa

**Valtion korvaus maassa
ilman oleskelulupaa
oleskelevälle kielteisen
päätöksen saaneelle
kiireellisessä
tapauksessa annetusta
sosiaalipalvelusta**

Sosiaalihuoltolaki

12 a § (19.12.2017/987) Valtion korvaus kansainvälistä suojelua koskevaan hakemukseen kielteisen päätöksen saaneelle kiireellisessä tapauksessa annetusta sosiaalipalvelusta

*”Kansaneläkelaitos korvaa valtion varoista kunnalle ja kuntayhtymälle aiheutuneet kustannukset, kun kansainvälistä suojelua hakeneelle ulkomaalaiselle, jonka **vastaanottopalvelut ovat lakanneet kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) 14 a §:n 2 tai 3 momentissa säädetyn mukaisesti**, on kiireellisessä tapauksessa annettu tämän lain 12 §:n perusteella **välttämättömänä huolenpitona ruokaa tai lääkkeitä taikka 21 §:ssä tarkoitettua tilapäistä asumispalvelua**.*

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen kustannusten laskutuksesta ja maksamisesta, valtion korvauksen hakemisesta, määräytymisestä ja maksamisesta sekä muista kustannusten hallinnointiin liittyvistä seikoista säädetään valtioneuvoston asetuksella.”

- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaalihuoltolain muuttamisesta ([HE 162/2017 vp](#))
- Lisäksi asiasta annettu [Valtioneuvoston asetus 2/2018](#) Kiireellisessä tapauksessa annettujen sosiaalipalvelujen kustannusten hallinnoinnista 4.1.2018
- Valtion korvausvastuu koskee siis vain osaa koko ilman oleskelulupaa maassa olevien kohderyhmästä toisin kuin terveydenhuollossa
 - Koskee myös vain osaa henkilön mahdollisesti tarvitsemista sosiaalipalveluista

Haasteita sosiaalihuollossa

- Vokkien, kunnan ja Kelan välinen yhteistyö
- Lainsäädäntö ei tunnista ilman oleskelulupaa maassa oleskelua
 - Kiireellinen, kiireellinen tilanne, tilapäinen, tilapäinen oleskelu vs. vakituinen oleskelu
 - Oleskelun vakinaisuuden arviointi toimeentulotuessa
 - Ristiriitainen oikeuskäytäntö
- Välttämättömän toimeentulon ja huolenpidon tulkinta vs. lainsäädäntö
 - Milloin tulee turvata enemmän kuin pelkkä asuminen tai/ja ruokaraha ja lääkkeet yms.?
 - Kenelle vastuu kuuluu?
- Maassa ilman oleskelulupaa oleskelevien henkilöiden identifiointi
- Palveluilla shoppailu ja muuttovirrat
 - Kuntien vaihtelevat käytännöt palvelujen järjestämisessä
- Lupakäytännön muuttuminen ja maassa oleskelun oikeuden valvonta
 - 'Uuspaperittomat' ja jojo-ilmiö
 - Pitkään maassa ilman laillista oleskeluoikeutta olleet
 - Ei mahdollisuutta maasta poistamiseen
 - Opiskelijana tulleet jne.

Lisätietoa

Kuntaliiton yleiskirjeet

- Yleiskirje 6/2016, 29.4.2016
 - **Turvapaikanhakijoiden sosiaali- ja terveyspalvelut vastaanottokeskuksissa ja kuntien rooli**
- Yleiskirjettä ollaan juuri päivittämässä
 - Jaetaan kahteen osaan:
 - Turvapaikanhakijoiden sosiaali- ja terveyspalvelut
 - Kunnassa ilman oleskelulupaa oleskelevien sosiaali- ja terveyspalvelut
 - Kirjeen liitteeksi tulee STM:n muistio KHO:n xxx/2019 ratkaisusta

STM Kuntainfo 2/2017 (31.1.2017, päivitetty 13.9.2017)

- Kunnille suositukset laittomasti maassa oleskelevien kiireelliseen sosiaali- ja terveydenhuoltoon
 - https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/paivitetty-kuntainfo-kunnille-suositukset-laittomasti-maassa-oleskelevien-kiireelliseen-sosiaali-ja-terveydenhuoltoon
- [Kelan etuusohje](#), luku Ulkomaalaiset

Kiitos.

www.kuntaliitto.fi

The background is an abstract composition. On the left, there are thick, textured brushstrokes in shades of pink and light blue. These strokes are layered and have a grainy, painterly quality. To the right of these strokes, the background transitions into a solid, vibrant blue. Scattered across this blue area are numerous small, solid black dots of varying sizes, creating a starry or speckled effect. The overall composition is dynamic and modern.

KUNTA LIITTO